

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document. The text is written in a dark ink on a light-colored paper. The handwriting is dense and fills most of the page. The text is written in a cursive script, likely a letter or document. The text is written in a dark ink on a light-colored paper. The handwriting is dense and fills most of the page. The text is written in a cursive script, likely a letter or document. The text is written in a dark ink on a light-colored paper. The handwriting is dense and fills most of the page.

Neobjavljena listina cetinskog kneza Ivana Nelipića.

NEOBJAVLJENA LISTINA CETINSKOG KNEZA IVANA NELIPIĆA

Šime Jurić

Hrvatsku srednjovjekovnu velikašku obitelj Nelipić ili Nelipčić, kojoj se (u vjerodostojnim listinama) ime prvi put javlja negdje polovicom 13. st. (god. 1244)¹, susrećemo u počecima oko srednjeg tijeka rijeke Krke i gornjeg Pounja. S vremenom će se podijeliti u nekoliko ogranaka. Od tih se najviše istakla cetinska grana kojoj je rodonačelnik glasoviti Ivan Nelipac zvan Vojvoda, gospodar Knina i najveći oponent kraljevskoj vlasti u Dalmatinskoj Hrvatskoj u prvoj polovici 14. stoljeća.

Poslije smrti ovog velmože (u. 1344.) hrvatsko—ugarski kralj Ludovik I Anžuvinac prisilio je oružanom rukom njegovu udovicu Vladislavu da mu preda grad Knin, »ključ Hrvatske«, i četiri druga grada prema Uni (Počitelj, Srb, Ostrog i Unac). Namjesto tih posjeda kralj sad »od svoje volje« dariva udovici i njezinu nedoraslom sinu Ivanu »kraljevski grad Sinj« s Cetinom i svim njihovim pripadnostima pa castrum Brečevo s Poljem, s tamošnjim selima i stanovnicima, s njihovom pripadnostima i td.

Tako se taj ogranak Nelipića iz svoje stare postojbine i tvrđoga Knina, preselio u pitomu Cetinu. Međutim vlast Nelipića u Cetini neće dugo potrajati, ni punih stotinu godina.

Vladislavin i »Vojvodin« sin Ivan, prvi Cetinski Nelipić, ostaje u prijateljskim odnosima s kraljem Ludovikom I, pomaže ga zdušno u njegovim borbama protiv Mlečana i uspijeva proširiti svoj utjecaj i svoju vlast na istok (posjedi i stečevine u Imotskoj Krajini, u Neretvi i Humu) i na sjever, u Bosnu (»knez Vrbasa i Sane«). Taj snažni Nelipić umire negdje između god. 1378 i 1379..

¹ U potvrdi Ugovora o miru između Splitsana i Trogirana izdatoj 19. VII 1244. navodi se da je takva nepovrediva sloga sklopljena također »da Stepco, Nelipcio, Daniel...« koji su za vrijeme rata bili na strani Trogirana. Vjerojatno se tu radi o jednom od pripadnika obitelji Nelipić. Inače samo osobno ime Nelipac apotropejskog je karaktera i bilo je dosta prošireno kod starih Hrvata. U Zapisnicima Trogirске općine pod dat. 15. I 1264 spominje se neki Deseslav sin pok. Nelipca. U Zagrebačkom i Dečanskom Sinodiku među anatemiziranim bosanskim i humskim bogumilima spominje se i neki Nelép'c (Usp. A. Solovjev. *Svedočanstva... Godiš. Istor. društva BiH*, 5/1953, str. 62—63.) Usp. slična apotropejska imena: Nemil, Nerad, Grdo, Grdomil, Gruba itd. Prezime Nelipić pravilno je ako je izvedeno od imena Nelip ili Nelipa, ali ako je izvedeno od oblika Nelipac, pravilnije bi bilo pisati Nelipčić. I. Kukuljević Sakcinski u svojoj raspravi. »Pleme Oršićah«... tiskanoj u Iskri 1846 tvrdi da je u Sjevernoj Dalmaciji postojao grad Nelipac po kom su se neki članovi od roda Lapsanovića počeli nazivati Nelipići.

Nasljeđuje ga sin Ivan ili Ivaniš. Ni ovaj nasljednik nije bio ništa manje značajan i utjecajan od svoga oca². Naročito se istakao svojim dalekovidnim i dosljednim otporom prodiranju Mlečana u naše krajeve. Uz neprekidnu stražu protiv svojih protivnika—susjeda i prvih turskih pljačkaških odreda ovome je Nelipiću najveću brigu zadavala činjenica da nije imao muškog potomka kojemu bi ostavio svoju golemu baštinu³. Zbog toga pokušava sve da je sačuva za svoju stariju kćerku Katarinu. Preko moćnog krčkog modruško-senjskog kneza Mikule Frankopana on uspijeva ishoditi od kralja Žigmunda obećanje da unaprijed odobrava Nelipićev prijenos baštine na žensku nasljednicu ukoliko ne bi imao zakonitog muškog odvjetka (praefectio regis). Za veću sigurnost udaje svoju kćerku za Mikulina sina Anža i toga svoga zeta istodobno odmah i posinjuje. Tako ispunjava još jedan od uvjeta sticanja plemićkog posjeda (per adoptionem filialem). Unatoč tomu, strahujući i dalje od Žigmundove nevjere, on u nekoliko navrata izručuje svojoj kćeri pojedine dijelove svoje državine za nekakve njezine fiktivne posudbe novca. No da se i »vojnički« osigura za svaku eventualnost, Ivaniš nastoji steći podršku i simpatije i među samim svojim podanicima. Naročito mu je stalo da priveže uza se starinarce stočare cetinske Vlahе koji su živjeli po planinskim predjelima njegove kneževine, a bili su poznati kao osobito borbeni elemenat koji je već u više navrata iskazao znatne vojničke usluge bivšim gospodarima Cetine pa i samom Ivanišu.

Opisane prilike nesumnjivo su bile prava pozadina darovnice koju ovdje objavljujemo. Ona je upravo klasičan primjer darovanja »za vjernu službu«: Ivan, sin Ivana Nelipića, između ostalog knez Cetine, Klisa i Rame i bivši ban kraljevina Dalmacije i Hrvatske, dariva neopozivo braći Vignju, Pavlu i Grguru, sinovima Dubravka Dehojevića i njihovu stričeviću Nikoli, sinu Vukotinu, i njihovim potomcima za bezbrojne usluge i pomoć, »pri čemu se nisu ustručavali ni krv za nj proliti« (sanguinis eorum effusione non omittendo), svoje selo Rudu u Cetini, u njezinim zakonitim granicama, sa svim njenim pripadnostima: zemljama, vodama, šumama itd. itd. obećavajući da će njih i njihove baštinike braniti protiv svakoga koji bi ih pokušao ometati u njezinu posjedovanju. Isprava je datirana »U Cetini, u našem gradu Vsinju dana 15. ožujka 1418 godine.«

Isprava je među ostalim značajna jer u njoj dolazi cio niz zanimljivih toponima koji su nekoć bili u upotrebi u ovom cetinskom selu, a koji su se danas, čini se, potpuno izgubili. To su: Vrgorina Stina, Gomila, Sergin (?) Otok, Dugi Brod, zatim Žubova Gomila. Koviljni Rat, Sovica, Jarčišća, Lipa Vlaka, Vardišća, zdenac To Dra⁴ (?), Ošarov Dolac, Hrbočka Glavica, Kmetji Dolac pa vrh brda zvan Osoje.

¹ Klaić ga smatra »jednom od najistaknutijih ličnosti slavenskog juga potkraj 14. i u prvim decenijama 15. st.«

² Prema problematičnoj tradiciji obitelji Oršić, koju je iskoristio Kukuljević u spomenutom članku, posljednji cetinski knez Ivan Nelipić imao je čak 6 sinova! Pet ih je poginulo od Turčina (vjerojatno 1396. god. u bici kod Nikopolja, a šesti »Oršićin sin« (prema imenu majke Elizabete Bubek zvane »Orša«) posvadiivši se teško s ocem, otišao je u Italiju i oženio se u Veroni s Julijanom Scaliger. Otuda je kasnije prešao u Carigrad gdje je 1453, prilikom turskog zauzeća grada, poginuo s četom Hrvata boreći se zajedno s posljednjim bizantskim carem Konstantinom IX Dragašem. (Usp. Kukuljević, o. c. str. 27—28).

Iz oblika naziva Vrgorina Stina i Lipa Vlaka (kao uostalom iz imena Vrh Rika — što je kasnije dalo naziv Vrlika — te još nekih drugih toponima zabilježenih u starim listinama iz Cetinske krajine) zaključujemo da se u predtursko doba, kao i danas, u Cetinskoj Krajini govorilo ikavski.

Listina se do nedavno nalazila u Franjevačkom samostanu u Zagrebu (na Kaptolu), a danas se nalazi u Franjevačkom samostanu na Trsatu. U Zagrebu je bila zajedno s ostalim arhivalijama koje su nekoć bile amo donesene iz ukinutog Franjevačkog samostana u Senju(otkuda su svojedobno prebačene u Trsat pa zatim u Zagreb). Prema tomu: prva etapa bjegunaca iz cetinskog Franjevačkog samostana sv. Marije, stare Nelipićeve zadužbine, bio je — Senj.

Isprava je izvornik, pisana je na požutjeloj pergameni suvremenom notarskom goticom. Dimenzije su joj: širina 31,5 cm a visina 19,2 cm. Dobro je sačuvana. Pri dnu listine, na sredini, pričvršćen je o debeloj vunenoj uzici viseći voštani pečat u koji je utisnut grb Ivana Nelipića s natpisom »Sig(illum) Johannis comitis Cetine et Clisii«. Na poledini listine napisana je, od kasnije ruke, registraturna bilješka: Diploma continens villam quandam Budam (sic!) nuncupatam in comitatu Cettina a Dno Joanne Neliptii ob insignia merita Pauli et Georgii fr(at)rum in dictum Dominum donatam 15. Marty 1418. Non spectat ad Conventum.

Nos Johannes filius Iuan Nelipcij inter cetera Cetine Clisij Rameque comes, Regnoum Dalmatiae et Croacie pridem banus, memorie commendantes significamus universis quibus expedit per presentes, quod nos in archano mentis nostre reducentes et fidelia seruicia considerantes premijs et laude digna que nobis multifarie multisque modis Vigan, Paulus et Gregorius fratres et filij Dubravcy Dehoeuich nec non Nicolaus eorum nepos, filius condam Vuchote condam fratris dictorum Vignij, Pauli et Gregorii grate exhibuerunt et exhibere non cessant eorum laboribus sudorosis, sumptibus et propriis expensis, discriminibus periculisque vite non parcendo, tum eciam sanguinis eorum efusione non omittendo et ad queque grata ac fidelia seruicia que impendi et exhiberi possunt per quoscumque fideles servitores anellantes et anellando nobis impendentes cotidie, idcircho nos volentes ipsos de benignitate nostra solita ob eorum fidelia seruicia nobis impensa et in futurum impendenda condignis donis emunerare quandam villam nostram *Ruda* vocatam in dicto nostro comitatu Cetine cum suis veris et legitimis metis infrascriptis incipiendo a meridie in *Verhgorina stina* in *Gomilam* abinde in *Serngi otoch* abinde *juxta flumen* in *Dugi brod* abinde versus ponentem in *viam puplicam* abinde in *Zubouam gomilam* ab inde in *Chouilni rat* abinde versus septentrionalem in *Souicam* ab inde in *Jarcischia* abinde in *Lipam vlacam* abinde in *Uardischia* a parte dextera abinde versus ponentem in puteum *To drag* abinde in *Ogarou dolac* abinde in *Herbocchu glavicu* abinde in *Cmechi dolac* abinde ad *chachumen* montis vocati *Osoe* in dictam *Verhgorinam stinam* de nostra certa sciencia ac deliberatione nostra predictis Vigan, Paulo, Gregorio ac Miclouso donavimus ymo predictam villam *Ruda* vochatam cum omnibus suis terris cultis et incultis, vineis, sedilibus, domibus, pratis, silvis, nemoribus, arboribus fructiferis et sterilibus, montibus, vallibus, rupibus, lignis, rubetis, fenilibus, pascuis, puteis, stagnis, aquis currentibus et earum decursibus, molendinis, fulonibus et eorum domibus atque locis dictis Vigan, Paulo, Gregorio et Miclouso eorumque heredibus et eorum heredum heredibus et posteritatibus universis damus, donamus et nove nostre donationis titulo inrevocabiliter conferimus perpetuo cum omni-

bus suis utilitatibus habendam, tenendam, fovendam pariter ac possidendam absque contradictione nostra nostrorumque heredum et successorum aliquali de ipsaque faciendi disponendi pro eorum libito voluntatis tamquam de re ipsorum propria, promittentes vero supra dictis Vigan, Paulo, Gregorio et Miclo-
uso et eorum heredes et heredum heredes fide nostra mediante exchalompniare, defendere, juvare ac proteiere (!) ab omnibus vel ab omni eos vel aliquem ipsorum volentibus vel volenti impedire seu molestiare. In quorum omnium testimonium presentes fieri iusimus et nostri maioris pendentis sigilli munimine roborari.

Datum Cetine in nostro castro Fsin die quinta decima martii anno Domini milesimo quatorcentesimo decimo octavo.

Pečat: S(ig.) Johannis comitis Cetine et Clisii